

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ปัญหามลภาวะทางอากาศ จากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ถึงแม้ว่าหน่วยงาน กฟผ. จะได้ดำเนินการมาตรการแก้ไขทั้งมาตรการระยะสั้นและระยะยาวตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการ เช่น การประสบกับภาวะอากาศปิด และการแปรปรวนของทิศทางลมภายในแอ่งแม่เมาะตามฤดูกาล ทำให้ความสามารถในการควบคุมมลภาวะทางอากาศที่ปล่อยออกมาจากโรงไฟฟ้ายังไม่ได้ผลสมบูรณ์ 100% ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงโรงไฟฟ้าของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ยังมีโอกาสได้รับผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ในบรรยากาศอยู่ทั้งทางตรง คือ การเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ และทางอ้อม อันได้แก่ ความเครียด ความวิตกกังวล และหวาดกลัวจนเกินควรต่าง ๆ นานา ดังเห็นได้จากการร้องเรียนทางสื่อมวลชนอยู่เสมอ และการเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ของประชาชน นำมาซึ่งความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งค่าใช้จ่ายในการตรวจรักษา ค่าเครื่องมืออุปกรณ์ในการวิเคราะห์ค่าบุคลากรต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาส ในการประกอบอาชีพตามปกติของประชาชน ที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น จากการศึกษาโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของ กฟผ. ในอดีตที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม แต่กระบวนการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมดังกล่าว มักจะมุ่งเน้นการศึกษาทางด้านกายภาพและชีวภาพมากจน ละเลยการศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ต่อวิถีชีวิตของราษฎรและต่อชุมชนในพื้นที่โครงการ ฉะนั้น การศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของประชาชน ต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง : กรณีศึกษาประชาชนตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง" เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อวัดความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 316 คน ซึ่งเป็นประชาชนหมู่ที่ 1-5 ได้แก่ บ้านสบป่าด, บ้านสบเต็น, บ้านสบเมาะ, บ้านสวนป่าแม่จาง และบ้านห้วยรากไม้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพหุสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนน้อยมีการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า

อาชีพปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค้าขาย หรือรับจ้างทั่วไป รองลงมาเป็นแม่บ้าน, อาชีพเกษตรกร และรับราชการ ตามลำดับ

สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน หรือทำงานไม่แน่นอน, ทำงานบริเวณรอบ ๆ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ, ทำงานอยู่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ, ทำงานอยู่เหมืองแม่เมาะ และทำงานในเมืองตามลำดับ

ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านนี้ (กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้อาศัยอยู่ในหมู่ 1 - 5 ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง) พบว่าส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งมากกว่า 30 ปีขึ้นไป รองลงมาอยู่ระหว่าง 25 - 29 ปี, ที่อาศัยอยู่ระหว่าง 20 - 24 ปี, ระหว่าง 15 - 19 ปี และต่ำกว่า 15 ปี ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ "เห็นด้วย ถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง" เกี่ยวกับมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.316 หมายความว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ "เห็นด้วย"

ผลการศึกษาคั้งนี้บ่งชี้ว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ มีความเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ในระดับที่เห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง พิจารณาได้จากคำตอบในประเด็นนี้ จำนวน 20 ข้อ พบประเด็นที่น่าสนใจที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ดังนี้

คำถามว่า "กฟผ. แก้ไขปัญหาปริมาณก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โดยติดตั้งเครื่องกำจัดสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์" ตอบว่า "เห็นด้วย" ซึ่งให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ทาง กฟผ. หาวิธีการหรือแนวทางที่จะสามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านให้ลดน้อยลงหรือไม่มีเลย

คำถามว่า "กฟผ. แก้ไขปัญหาทางอากาศให้น้อยลง โดยลดกำลังการผลิตในช่วงสภาวะอากาศไม่เอื้ออำนวย" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถามว่า "กฟผ. แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ โดยใช้ถ่านหินลิกไนต์เปอร์เซ็นต์ซัลเฟอร์ต่ำในช่วงสภาวะอากาศไม่เอื้ออำนวย" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถามว่า "กฟผ. แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นโดยการติดตั้งเครื่องวัดคุณภาพอากาศเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน" ตอบว่า "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. ได้จัดการบริการด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ โรงไฟฟ้า โดยการออกแพทย์เคลื่อนที่และให้การตรวจรักษาโรคโดยไม่คิดค่ารักษาพยาบาล" ตอบ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง"

คำถาม "กฟผ. มีแผนที่จะหยุดการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าที่ 1-3 ซึ่งเป็นโรงไฟฟ้าเก่าที่ใช้งานมานานแล้ว และไม่มีเครื่องกำจัดสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ภายในสิ้นปี 2542" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. แก้ไขปัญหาการฟุ้งกระจายของสารพิษสู่บรรยากาศโดยติดตั้งระบบสเปรย์น้ำลงบนระบบสายพานลำเลียง" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. ได้สร้างม่านน้ำบริเวณรอบหมู่บ้านเป็นระยะทาง 2 กม. เพื่อป้องกันฝุ่นละออง และสารพิษ" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. แก้ไขปัญหาสารพิษและฝุ่นฟุ้งกระจาย โดยใช้ฝาดครอบสายพานลำเลียงซีเมนต์และถ่านหินในการนำเอาไปทิ้ง" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. แก้ไขปัญหาเรื่องกลิ่นของสารพิษที่ฟุ้งไปในอากาศ โดยการจัดเจ้าหน้าที่ตรวจสอบกลิ่นที่หมู่บ้านโดยรอบสัปดาห์ละ 2 วัน" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. แก้ไขปัญหาเรื่องเสียงโดยทำการตรวจวัดระดับเสียงในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "การอพยพครอบครัว ไปอยู่ในสถานที่ใหม่ให้ห่างไกลจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น" ตอบ "ไม่แน่ใจ"

คำถาม "กฟผ. มีแผนที่จะลดค่ากระแสไฟฟ้าในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ จากการผลิตกระแสไฟฟ้า" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. มีแผนที่จะอพยพ หมู่บ้านโดยรอบที่ได้รับผลกระทบจากสารพิษ และจะมอบเอกสิทธิ์ที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์" ตอบ "ไม่แน่ใจ"

คำถาม "กฟผ. ดำเนินการปลูกต้นไม้เป็นแนวป้องกันฝุ่นและสารพิษบริเวณรอบ ๆ โรงไฟฟ้า" ตอบ "เห็นด้วย"

คำถาม "กฟผ. มีนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ โดยสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมอาชีพตามความถนัด เพื่อมีรายได้พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน" ตอบ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง"

คำถามว่า "กฟผ. ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาให้คนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะจัดจ้างเข้าทำงานใน กฟผ. ต่อไป" ตอบ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" และ รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยไม่ให้สร้างโรงไฟฟ้าที่อำเภอแม่เมาะเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม" ตอบ "ไม่แน่ใจ" ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เชื่อมั่นว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จะสามารถแก้ไขปัญหามลภาวะได้ ถ้าไม่มีโรงไฟฟ้าสภาพอากาศและปัญหามลพิษทางอากาศจะดีกว่านี้มาก ดังนั้นจึงไม่ควรสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มอีก ซึ่งจะเป็นการก่อปัญหามลพิษเพิ่มขึ้นอีก และที่ผ่านมา ขาดการเอาใจใส่ในการเฝ้าระวังตรวจสอบสภาพอากาศอย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็น "เห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง" ที่ทาง กฟผ. มีแผนหรือมาตรการการจัดการด้านมลพิษทางอากาศ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้ลดน้อยลงหรือไม่มีเลย แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสังคมของ โรงไฟฟ้าแม่เมาะนั้นสรุปได้ดังนี้

- ราษฎรยังคงไม่มีความมั่นใจในการจัดการด้านมลพิษทางอากาศของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ
- เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสภาพพื้นที่ทำกินของชุมชน ประกอบกับการขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ตลอดจนความยากจนของราษฎรในเขตพื้นที่โดยรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ทำให้ราษฎรมีความคาดหวัง และต้องการการจ้างงานจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ
- ราษฎรยังคงไม่มีความรู้ และความเข้าใจต่อกิจกรรมที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้ กฟผ.

ส่วนการรับรู้ข่าวสารนั้น ราษฎรจะได้รับจากสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัญหาในการดำเนินการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสังคม เนื่องจากการเสนอข่าวซึ่งมีด้านลบมากกว่าด้านบวกนั้น มีผลด้านความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความวิตกกังวล ตลอดจนเร่งเร็วในด้านพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดการกระทำทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี ดังนั้นงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ควรมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจมากกว่าที่จะให้ชุมชนยอมรับ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แตกต่างกัน
3. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ไม่แตกต่างกัน
4. สถานที่ทำงานของประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ไม่แตกต่างกัน
5. การรับรู้ของประชาชนกับลักษณะข่าวสารข้อมูลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ ยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ระดับการศึกษา อาชีพ และการรับรู้ของประชาชนกับลักษณะข่าวสารข้อมูลที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะแตกต่างกัน ส่วนระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของประชาชน และสถานที่ทำงานของประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธทั้งสองสมมติฐาน

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของประชาชนต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ : กรณีศึกษาประชาชนตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง" มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ระหว่างประชาชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันด้านการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สถานที่ทำงาน และการรับรู้ของประชาชนกับลักษณะของข่าวสารข้อมูล และข้อเสนอแนะของประชาชนต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

การศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้สึกเห็นด้วยค่อนข้างน้อย กับมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และร้อยละ 63.0 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับ “เห็นด้วย” กับมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ และร้อยละ 29.7 มีระดับความคิดเห็น “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” สืบเนื่องจากเหตุการณ์เมื่อเดือนตุลาคม 2535 ราษฎรบ้านสบป่าดเกือบทั้งหมู่บ้านได้เจ็บป่วย สัตว์เลี้ยงพืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย สาเหตุเนื่องจากได้รับผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ปล่อยออกมาจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ขณะเดินเครื่องผลิตกระแสไฟฟ้าเต็มที่ยุบรวมกัน ประกอบกับในช่วงฤดูหนาวสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการฟุ้งกระจาย ก๊าซร้อนที่มีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ปนอยู่ไม่สามารถกระจาย หรือลอยตัวไปได้อย่างปลอดภัย เพราะมีการจับตัวอุ้มอากาศเมื่อห้องฟ้าปิด ก๊าซร้อนไม่สามารถกระจายไปในอากาศ จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบโรงไฟฟ้าได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานที่ผ่านมาไม่ได้มีแผนงาน หรือมาตรการรองรับไว้ให้ชัดเจน จากเหตุการณ์ครั้งนี้รัฐบาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องวิตกกังวลต่อการดำเนินงานผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จึงได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นอีก และได้พยายามชี้แจงถึงแผนงานหรือมาตรการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลและ กฟผ. มีความตั้งใจจริงเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และช่วยลดความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ ของประชาชนได้ รวมทั้งทำให้ทราบถึงปัญหาความต้องการของประชาชนได้ จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็น “เห็นด้วย” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง”

กลุ่มตัวแปรที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะแตกต่างกัน (F Prob. = 0.000) กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะจบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาเป็นกลุ่มมัธยมศึกษา กลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ กลุ่มอนุปริญญา และกลุ่มปริญญาตรี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่างกัน อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งห้ากลุ่ม น่าเชื่อว่าน่าจะมีการรับรู้ทางสังคมที่แตกต่างกัน จากการที่บุคคลได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น จากโรงเรียนและสถาบันนั้นจะมีส่วนช่วยให้บุคคลพัฒนาความเข้าใจและรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัว ทำให้รับทราบแผนนโยบาย หรือมาตรการต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งต่างกับกลุ่มที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งถือว่าอยู่ระดับล่างจะมีสังคมค่อนข้างแคบ และ ค่อนข้างที่จะเข้าใจปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ยาก ยิ่งระบบการบริหารในการแก้ปัญหาเหตุการณ์ผลกระทบด้านมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้น กฟผ. ใช้รูปแบบการบริหารแบบงานประจำวัน

ทั่ว ๆ ไป ทำให้เกิดความล่าช้าในการแก้ไขปัญหามา ส่งผลให้ภาพลักษณ์ กฟผ. ถูกมองว่าเป็นหน่วยงานที่ทำลายสิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวแปรที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (F Prob. = 0.0002) กล่าวคือ กลุ่มที่รับราชการ หรือทำงานรัฐวิสาหกิจมีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะสูงกว่ากลุ่มที่มีอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะมาจากสาเหตุที่กลุ่มรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มีอาชีพที่หลักแหล่งแน่นอน ซึ่งสามารถที่จะรับรู้ เรียนรู้ เกี่ยวกับมลภาวะได้มากกว่า สำหรับกลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย ลักษณะของงานอาจเปลี่ยนสถานที่ทำงานบ่อย ไม่เป็นหลักแหล่ง จึงอาจทำให้ความคิดเห็นและการรับรู้เรื่องมลพิษทางอากาศต่ำกว่ากลุ่มรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และอีกสาเหตุหนึ่ง ก็คือเนื่องจากสภาพของการทำงาน ที่ต้องใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ อาจทำให้กลุ่มอาชีพเกษตรกร เชื่อว่าถ้ายังทำงานได้ แสดงว่ามีสุขภาพดีอยู่ โดยไม่คำนึงถึงสภาวะของอากาศที่เป็นพิษนั้น การศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสุชาติ จันทร์ดีวงศ์ (2535) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ และพฤติกรรมอนามัยของประชาชนในท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศ : กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าและเหมืองถ่านหินลิกไนต์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่าอาชีพที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความต่างกันในเรื่องการรับรู้ต่อมลพิษทางอากาศ และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของปัญญาวุธ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2538) ทำการวิจัยผลกระทบต่ออาชีพราษฎรที่อพยพออกจากเหมืองแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่าในกรณีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของราษฎรออกจากพื้นที่ของโครงการขยายเหมืองแม่เมาะ จะทำให้ราษฎรได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะราษฎรที่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ในการเปลี่ยนแปลงอาชีพของราษฎรนั้น ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และทุนเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งทางเลือกการประกอบอาชีพของราษฎรมีทางเลือกที่จำกัด ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพทางด้านรับจ้างแทน ทำให้ความคิดเห็นของกลุ่มที่มีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ จึงออกมาให้ด้านลบเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มตัวแปรที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (F Prob. = 0.8821) กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่แตกต่างกันทั้งห้ากลุ่ม พวกเขาเหล่านั้นอาศัยอยู่ในตำบล / หมู่บ้านที่ถูกผลกระทบ จากมลภาวะทางอากาศเนื่องจากการผลิตกระแสไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

เหมือน ๆ กัน เพราะฉะนั้นจึงเป็นผลให้พวกเขาเหล่านั้นมีความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาด้านมลพิษทางอากาศที่คล้าย ๆ กัน หรือมีความรู้สึกร่วมเช่นเดียวกัน ผลการศึกษาครั้งนี้จึงบ่งชี้ว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ไม่มีผลหรือไม่เกี่ยวข้องต่อความคิดเห็นในมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะแต่อย่างใด ซึ่งได้สอดคล้องกับการศึกษาของ ปัญญาวุธ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2538) ทำการวิจัยผลกระทบต่ออาชีพของราษฎรที่อพยพออกจากเมืองแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่าราษฎรมีความพึงพอใจในถิ่นที่อยู่ใหม่ เพราะได้รับความสะดวกสบายในด้านคมนาคม การสื่อสาร และระบบสาธารณสุขไปคก็ตาม แต่เมื่อถามถึงความเป็นธรรมในการอพยพแล้ว ราษฎรส่วนใหญ่ก็ยังคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือไม่แน่ใจว่าเป็นธรรมหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกผูกพันกับถิ่นที่อยู่เดิมยังมีอยู่

กลุ่มตัวแปรที่มีสถานที่ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (F Prob. = 0.1644) ทั้งนี้ เพราะว่า ค่าสถิติคะแนนเฉลี่ย ทั้งหกกลุ่มใกล้เคียงกัน ถึงแม้ว่าจะมีบางกลุ่ม เช่น กลุ่มที่ทำงานในเมืองแม่เมาะ จะมีค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานที่ทำงานแตกต่างกัน ทั้ง 6 กลุ่ม ต่างก็ประสบปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะทั้งสิ้น และสถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างก็ไม่ไกลจากโรงไฟฟ้ามากนัก ถึงแม้ว่าจะมีบางกลุ่มที่ทำงานในเมืองก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ เพราะฉะนั้นจึงมีผลต่อความรู้สึกและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่มใกล้เคียงกัน การศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติ จันทรดีวงศ์ (2535) ได้ศึกษาการรับรู้พฤติกรรมอนามัยของประชาชนในท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศ : กรณีศึกษาโรงไฟฟ้า และเหมืองถ่านลิกไนต์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่าประชาชนในท้องถิ่นรับรู้ว่าการขาดแคลนอากาศที่สะอาด ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของคนเรา โดยผู้คนในหมู่บ้านละแวกเดียวกัน ได้รับกลิ่นเหม็นรบกวนต่อสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรที่มีการรับรู้กับลักษณะของข่าวสารข้อมูลแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (F Prob = 0.000) กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ลักษณะข่าวสารข้อมูล ในระดับที่สูง จะมีการรับรู้ความเข้าใจและความเห็นด้วยกับมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะมากกว่ากลุ่มที่มีการรับรู้

กลุ่มตัวแปรที่มีสถานที่ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (F Prob. = 0.1644) ทั้งนี้ เพราะค่าสถิติคะแนนเฉลี่ย ทั้งหกกลุ่มใกล้เคียงกัน ถึงแม้ว่าจะมีบางกลุ่ม เช่น กลุ่มที่ทำงานในเมืองแม่เมาะ จะมีค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานที่ทำงานแตกต่างกัน ทั้ง 6 กลุ่ม ต่างก็ประสบปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะทั้งสิ้น และสถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างก็ไม่ไกลจากโรงไฟฟ้ามากนัก ถึงแม้ว่าจะมีบางกลุ่มที่ทำงานในเมืองก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ เพราะฉะนั้นจึงมีผลต่อความรู้สึกและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่มใกล้เคียงกัน การศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติ จันทร์ดีวงศ์ (2535) ได้ศึกษาการรับรู้พฤติกรรมอนามัยของประชาชนในท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศ : กรณีศึกษาโรงไฟฟ้า และเมืองถ่านลิกไนต์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่าประชาชนในท้องถิ่นรับรู้ว่ามีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของคนเรา โดยผู้คนในหมู่บ้านละแวกเดียวกัน ได้รับกลิ่นเหม็นรบกวนต่อสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรที่มีการรับรู้กับลักษณะของข่าวสารข้อมูลแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (F Prob = 0.000) กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ลักษณะข่าวสารข้อมูล ในระดับที่สูง จะมีการรับรู้ความเข้าใจและความเห็นด้วยกับมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ จากการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแม่เมาะมากกว่ากลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่ำ อิทธิพลทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารซึ่งทำให้ชาวเหตุการณ์มลพิษที่แม่เมาะสามารถที่จะแพร่กระจายไปทั่วโลก และทำให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้การเคลื่อนไหวด้านการเรียกร้องจากรัฐ ทั้งจากประสบการณ์โดยตรงและอิทธิพลจากสื่อมวลชน ดังนั้นการศึกษาวิจัยด้านมลพิษทางอากาศ จากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าแม่เมาะนั้น ได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ กฟผ. โดยเสนอแนะให้ กฟผ. เปิดเผยข้อมูลบนพื้นฐานความเป็นจริง และให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการผลิตกระแสไฟฟ้า การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมที่ กฟผ. และ คณะมวลชนสัมพันธ์ได้ดำเนินการไปมาทำการเผยแพร่ และขยายผลให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันตลอดไป ซึ่งได้สอดคล้องกับการศึกษาของสว่างวิทย์ สุทธิหลวง (2538) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อแผนพัฒนาถ่านหินพะเยา ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มี

ที่อยู่ในเมืองหรือในเขตเทศบาลกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท หรือนอกเขตเทศบาล ผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจต่อกรีนพะเยา พบว่าส่วนใหญ่จะทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่ดูแลรายละเอียดของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ ส่วนใหญ่จะไม่ทราบและไม่เข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนากรีนพะเยาที่ดำเนินการแล้วนั้น ในด้านความคิดเห็นในการพัฒนากรีนพะเยาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากข้อเสนอแนะของประชาชนต่อมาตรการแก้ไขปัญหาด้านมลพิษทางอากาศที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้ว ยังพบว่าจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างแสดงถึงความเชื่อถือของชาวบ้านที่มีต่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ค่อนข้างต่ำ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ควรจะให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบถึงการทำงาน และการแก้ไขปัญหา มลพิษทางอากาศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมถึงจัดชุดปฏิบัติการทางจิตวิทยาเข้าเยี่ยมเยียนให้บริการทางสาธารณสุข ให้การแนะนำในการปฏิบัติตน ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รู้สึกว่าได้ถูกทอดทิ้ง หรือเป็นเพียงผู้เสียสละให้กับรัฐอย่างเดียว การประชาสัมพันธ์รวมถึงเผยแพร่มาตรการที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตใช้ในการแก้ไขปัญหา มลพิษทางอากาศทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำในช่วงที่มีวิกฤตการณ์ทางมลพิษเท่านั้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจ คลายความกังวล รวมทั้งความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิจกรรมของรัฐ ส่วนปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ได้ดำเนินการให้บริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของชุมชน โดยได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนด้วยดีมาโดยตลอด ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา และศาสนา มีขอบเขตของบทบาท และความรับผิดชอบต่อไม่ก้าวก่ายในแผนพัฒนาของรัฐ ซึ่งในการเข้าไปพัฒนาชุมชนนั้นต้องดำเนินผ่านทางสภาตำบล คณะกรรมการ อบต. คณะกรรมการหมู่บ้าน และส่วนราชการอำเภอ จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่า ราษฎรยังคงไม่มีความรู้และความเข้าใจต่อกิจกรรมที่ได้เอื้ออำนวยประโยชน์ให้จากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ซึ่งได้สอดคล้องกับการศึกษาของวันชัย ฉัตรพัฒนากุล และคณะ (2538) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัญหามลพิษทางอากาศไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะหักล้างทำลายทัศนคติที่ประชาชนมีต่อโรงไฟฟ้าแม่เมาะ แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากโรงไฟฟ้า อาทิ การจ้างงาน การสร้างรายได้ ความหลากหลายในอาชีพ รวมทั้งความเจริญทางวัตถุ เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำกิน น้ำใช้ ที่ดีขึ้นอันเป็นผลทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นนั้น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

- รัฐบาลควรดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านมลภาวะทางอากาศที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยการเฝ้าระวังตรวจสอบสภาพอากาศอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้เกิดมลภาวะทางอากาศเพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้เกิดมลพิษทางอากาศมากกว่าปัจจุบัน

- ควรมีการเฝ้าระวังคุณภาพทางอากาศโดยประชาชน หากพบว่าคุณภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ให้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

- การให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์ จะต้องจัดทำในหลาย ๆ ระดับ หลายรูปแบบ และให้กับกลุ่มชนทุกกลุ่ม รวมทั้งให้การศึกษาให้กับกลุ่มมวลชนในวาระต่าง ๆ โดยอาศัยสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การหลีกเลี่ยงการออกนอกบ้านในช่วงเวลาเช้ามีดที่มีอากาศปิด มีหมอกกลง

- หากมีโครงการต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงประชาวิจารณ์เกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต และก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมต่อไป

ส่วนแนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหา อันจะนำไปสู่แนวนโยบายปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของชุมชน ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

- นโยบายขององค์กรโดยรวม และการอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อสังคมภายนอก อาทิ ชุมชน หน่วยงานของภาครัฐ องค์กรเอกชน สื่อมวลชน องค์กรส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรที่จะสานผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ ร่วมมือกันขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ เพื่อเป็นการส่งเสริมความสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

- นโยบายจากฝ่ายบริหาร ต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะการวางแผนจะต้องคำนึงถึงนโยบายเป็นสำคัญ เพื่อให้แผนงานมีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- ควรประเมินผลเรื่องการดำเนินงานแก้ไขปัญหามาตรการต่าง ๆ ของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ประเมินแผนปฏิบัติการและแผนยุทธศาสตร์ ที่ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นการพัฒนาแนวทางหรือทิศทางการดำเนินงานให้ชัดเจน และมีความเป็นไปได้ต่อไป

- ควรมีการศึกษาวิจัยทางด้านสังคม การเมือง ที่มีผลกระทบต่อความต้องการของประชาชนเข้ามาศึกษาด้วย เพื่อให้ทราบข้อมูลหลาย ๆ ด้าน